

NOKIA Kuusisto arkeologinen inventointi 2020

Juuso Koskinen

Tilaaja: Nokian kaupunki

Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Vanhat kartat	4
Inventointi	5
Lähteet	6
Kuvia maastosta	6
Muinaisjäännös	7
Urhatunniemen lapinrauniot	7

Kansikuva: Aluetta tutkimusalueen koilliskulmassa.

Perustiedot

Alue: Noin 45 ha alue Nokian Sammaliston itäpuolella, Kaivannonseudan pohjoisrannalla.

Tarkoitus: Selvittää alueen muinaisjäännökset ja muuta suojeltavaksi katsottavat arkeologiset jäännökset.

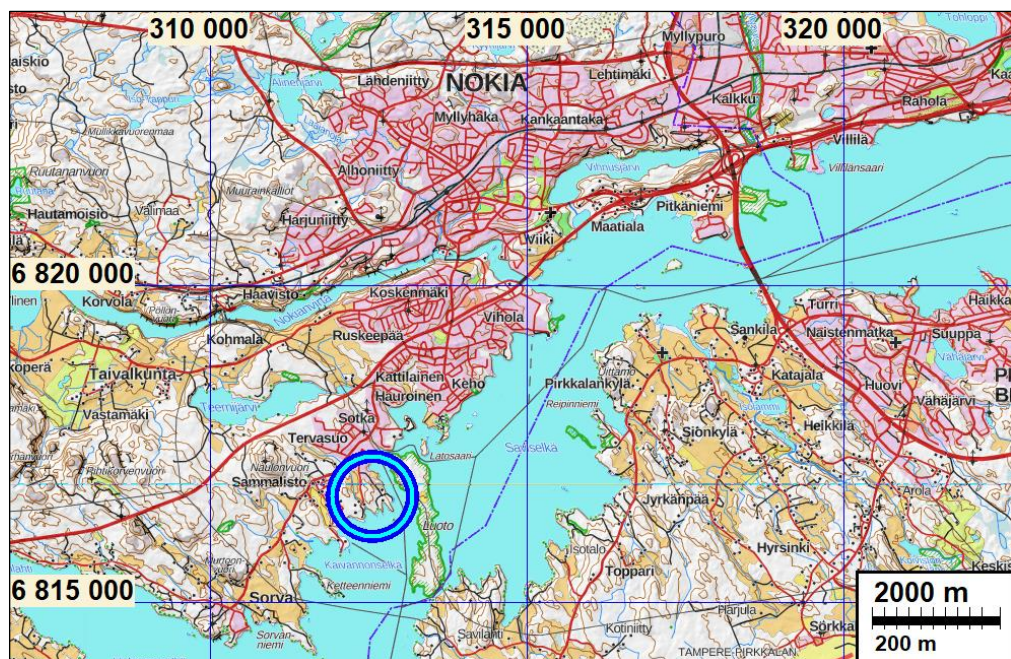
Maastotyö: 27.8. ja 8.10. 2020.

Tilaaja: Nokian kaupunki, kaavoitusyksikkö.

Tutkimukset: Renvall inventointi 1985, Pirkanmaan maakuntamuseo tarkastus 2019 (raporttia ei saatavilla)

Tekijät: Maastotyö: Juuso Koskinen, Janne Soisalo ja Tomi Kuljukka.

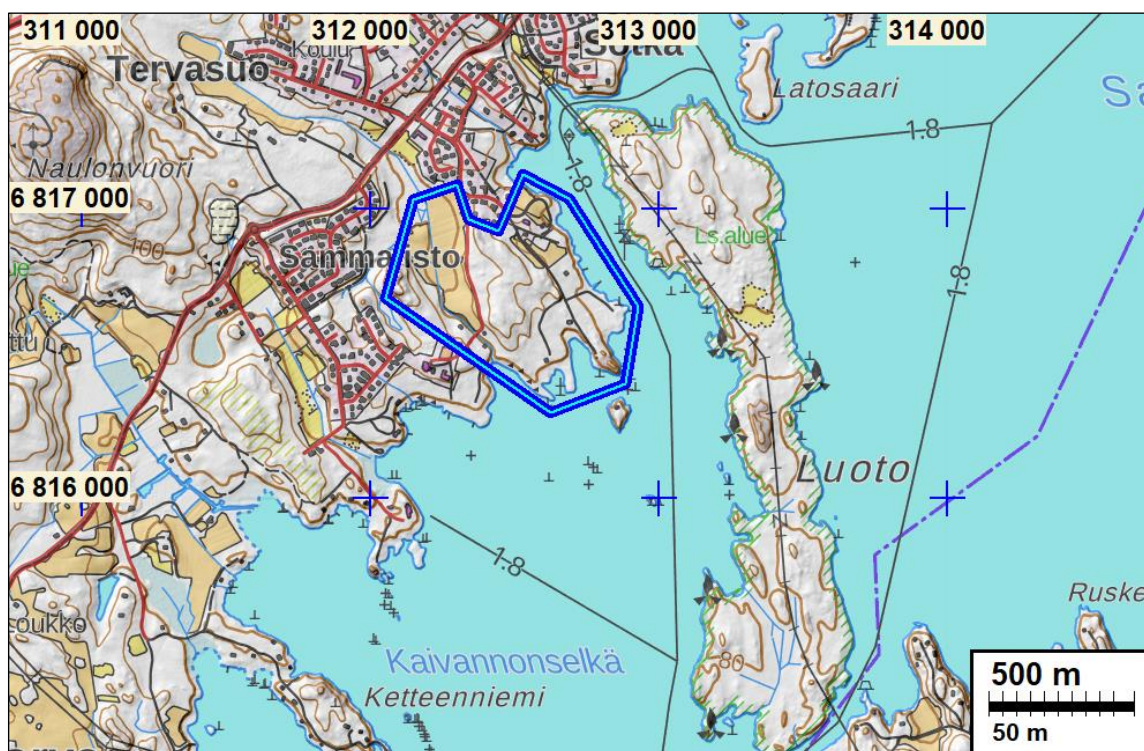
Tulos: Alueella sijaitsee yksi kiinteä muinaisjäännös, Urhatunniemen lapinrauniot (mj.rek. 536010040), joka on ollut aiemmin pistekohteena. Sille rajattiin muinaisjäännös-alue. Muita arkeologisia, suojeltavaksi katsottavia jäännöksiä ei alueella havaittu.

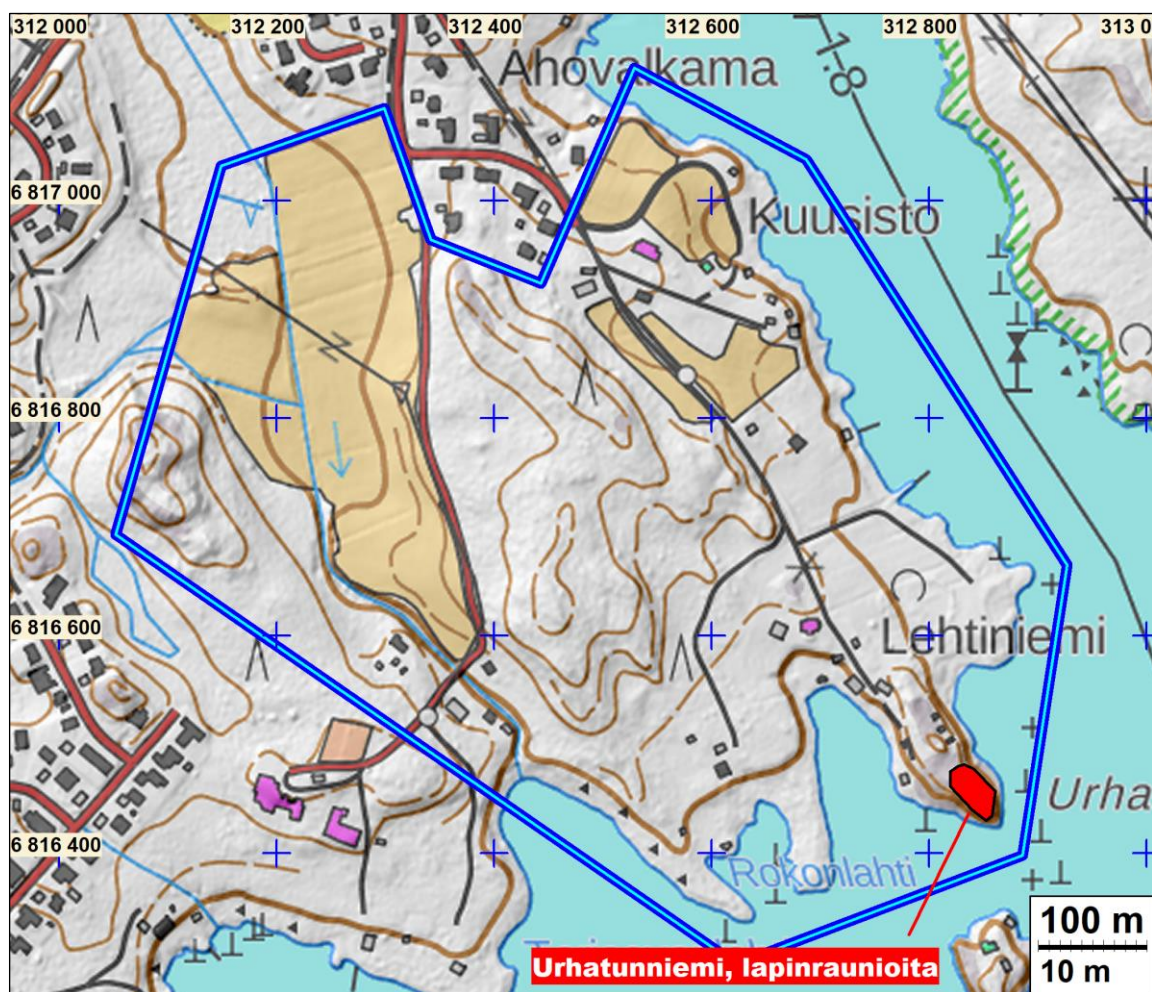
Tutkimusalue sinisen ympyrän sisällä

Muita tietoja: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN ja N2000 järjestelmissä. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 10/2020, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 10/2020. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia, ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaaja: Juuso Koskinen.

Kartat

Tutkimusalueen rajat sinisellä. Punaisella (alla) muinaisjäännöksen alue.

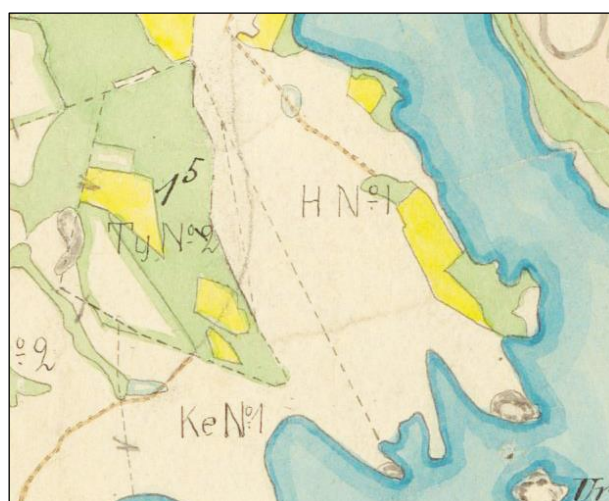

Vanhat kartat

Alla olevien karttaotteiden perusteella tutkimusalueen vakituinen, historiallisen ajan asutus on alkanut vasta vuoden 1909 jälkeen. Sitä aikaisemmilla kartoilla alueella on ainoastaan niittyjä ja pelloja tai alue on täysin tyhjiällä.

Vasemmalla: Vuoden 1796 kuninkaan kartta. Oikealla: Vuoden 1847 pitäjänkartta.

Vasemmalla: Vuonna 1878 laadittu kartta. Oikealla: Vuoden 1903 pitäjänkartta.

Vuoden 1909 senaatin kartalla (vas.) tutkimusalueen kohdalle ei ole merkitty asutusta, mutta vuoden 1954 kartalla (oik.) alueella on useampi talo.

Inventointi

Nokian kaupungin kaavoitusyksikkö tilasi Kuusiston alueen muinaisjäännösinventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Alue sijaitsee Pyhäjärven rannalla, Kaivannonselän pohjoispuolella. Maastotyön tekivät Juuso Koskinen, Janne Soisalo ja Tomi Kuljukka 27.8 ja 8.10 2020, tutkimuksen kannalta hyvisä olosuhteissa.

Tietävästi alueella on viimeksi tehty muinaisjäännösinventointia v. 1984 (Renvall). Alueelta tunnettiin ennestään yksi muinaisjäännös, Urhatunniemen lapinrauniot (mj.rek. 536010040).

Alue sijoittuu Pyhäjärven tason 77,2 m ja 92,5 m korkeustasojen välille. Pyhäjärven vedenpintaa on Nokianvirran perkaamisen avulla laskettu useita kertoja, yhteensä liki pari metriä. Perkaukset tapahtuivat pääasiassa 1750–1770-luvuilla. 1700-lukua varhaisempi vedentaso on siis ollut noin 79 m kieppeillä. Järven kuroutumisen (Ancyclusjärvestä) jälkeinen vedentaso lienee ollut 80-81 m kieppeillä tällä alueella josta on laskenut hiljalleen n. 79 m tasolle. Rantasidonnoisia muinaisjäännöksiä voidaan siis löytää parhaiten n. 80 - 82 m korkeustason tienoilta. Kyseisellä korkeusvälillä sijaitsevat lähiseudun tunnetut kivikautiset asuinpaikat. Periaatteessa ei ole mahdotonta, etteikö alueella voisi olla Ancyclusjärvivaiheen aikaisia varhaismesoliittisia asuinpaikkoja sen korkeustason puolesta, mutta ei ole kovin (tai lainkaan) todennäköistä.

Ennen maastotöitä tutkimusalueen ilmalaserkeilaukseen perustuvasta maastomallista (Mml) etsittiin arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia maarakenteita (kuten esimerkiksi tervahautoja ja erilaisia kuoppia) ja pinnanmuotoja, mutta sellaisia ei käytetyssä maastomallissa havaittu.

Valmisteluissa tarkastettiin alueen [vanhoja karttoja](#) vuosilta 1796 - 1952, historiallisen ajan arkeologisiin jäännöksiin viittaavien merkintöjen varalta, mutta sellaisia ei alueen kohdalla ollut. Vanhojen karttojen perusteella alueen historiallisen ajan vakituinen asutus on alkanut vasta vuoden 1909 jälkeen. Isojakokarttaa ei katsottu tarpeelliseksi erikseen tarkistaa, sillä alue on vailla asutusta sekä vuoden 1796 kuninkaan kartalla että isojakokarttoihin perustuvalla vuoden 1847 pitäjänkartalla.

Maastotyössä käytettiin normaaleita yleisinventoinnin menetelmiä: silmänvaraista havainnointia, satunnaista koekuopitusta lapiolla (ns. lapionpistot) ja käsikairan pistoja. Alueelta etsittiin ennestään tuntemattomia arkeologisia jäännöksiä, mutta sellaisia ei löytynyt. Niiden kannalta varteenotettavia maastoja tutkittiin silmämääräisesti ja kaivaen lapiolla koepistoja. Alueen länsiosan pellot olivat tutkimuksen aikana puitu, ja ne tutkittiin pintapoiminnan menetelmällä, eli katsomalla pellon pinta tarkasti läpi vanhojen löytöjen varalta. Alueen koillisosan pellot olivat paksun heinän peitossa, joten pintapoimintaa ei siellä voitu tehdä. Alue kuitenkin tarkastettiin silmämääräisesti, ja muutamia koepistoin. Tutkimusalueen pelloilla maaperä on savea. Metsäisillä mäillä maaperä on kivikkoista hiekkamaata ja ne tarkastettiin melko kattavasti silmänvaraisesti.

Ennestään tunnetut Urhatunniemen lapinrauniot tarkastettiin, ja niille arvioitiin muinaisjäännösalue. Rauniot vaikuttavat säilyneen pääosin ehjinä, mutta niiden lomassa kulkee polku, jonka tieltä on saatettu nostaa raunioiden kiviä. Maastossa havaittujen röykkiöiden lukumäärä ja muoto poikkeavat Renvallin vuoden 1985 inventoinnin tiedoista. Tutkimushavaintojen väliset erot saattavat johtua näkyvyyttä peittävän kasvuston muutoksesta, tulkintaeroista tai siitä, että lisää kiviä on inventointien välillä liikuteltu.

Alueelta ei löydetty ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä tai muita, suojeltavaksi katsottavia arkeologisia jäännöksiä. Ennestään tunnetut Urhatunniemen lapinrauniot tarkastettiin ja niille arvioitiin muinaisjäännösaluearajaus.

16.10.2020

Juuso Koskinen, Mikroliitti Oy.

Lähteet

Alanen, T. & Kepsu, S. 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. SKS.

Karta öfver Birkkala härad i Tavastehus län, 1878. Maanmittauslaitos.

Peruskartta, 2123 05. 1954. Maanmittauslaitos.

Pirkkalan pitäjänkartat, v. 1847 ja 1903. Maanmittauslaitos.

Renvall, E. 1985. Nokian kaupungin inventointi. Tutkimuskertomus, Turun yliopiston arkeologian osasto.

Senaatinkartasto XIX ja XX, lehdet 22 ja 23, v. 1909 mittaus. Maanmittauslaitos.

Kuvia maastosta

Vasemmallalla: Tutkimusalueen länsiosan peltoa. Oikealla: Peltoalue koillisessa.

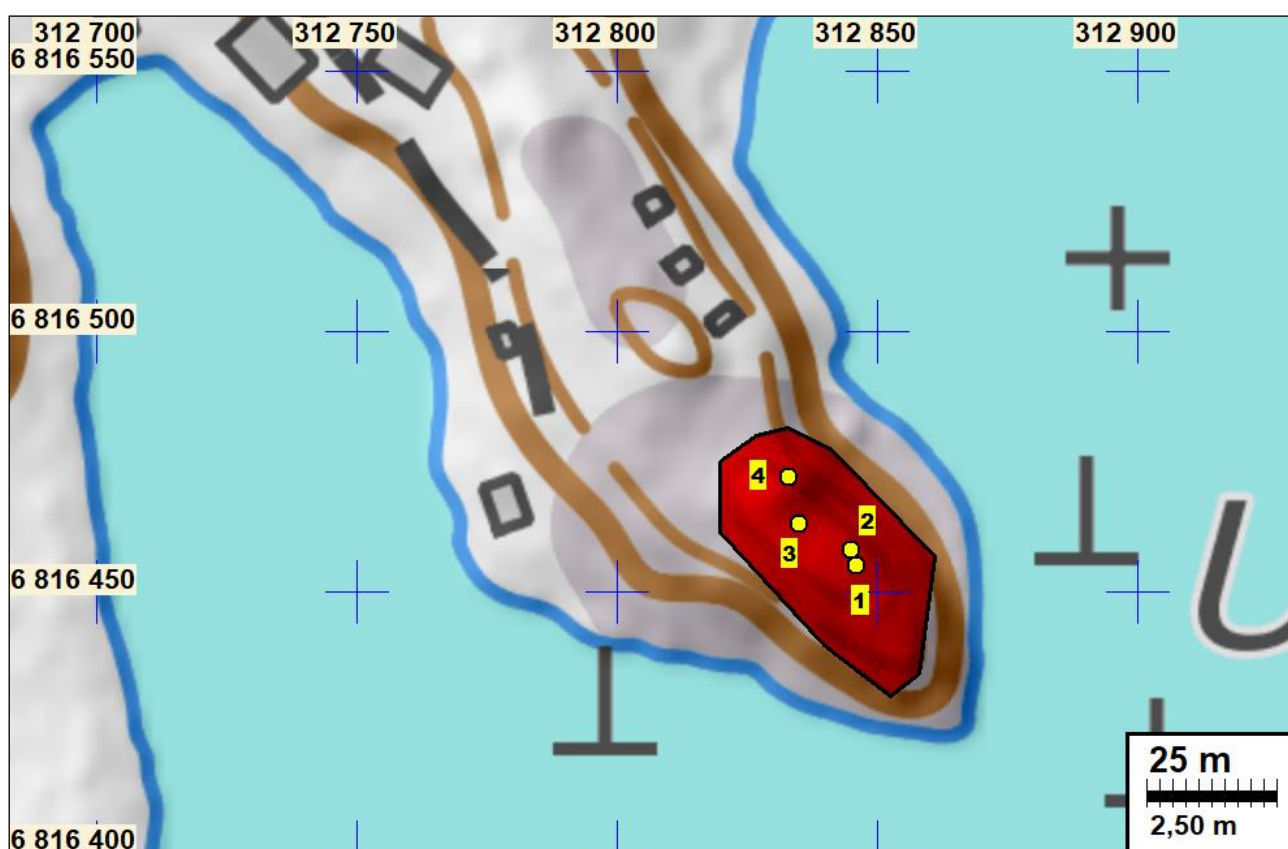
Kivikkoista metsää Torisevanlahden pohjoispuolella.

Muinaisjäännös

Urhatunniemen lapinrauniot

Nimi: Nokia Urhatunniemi
Mj-tunnus: 536010040
Status: Kiinteä muinaisjäännös
Tyyppi: kivrakenteet
Alatyyppi: röykkiöt
Ajoitus: pronssi- ja/tai rautakautinen
Tutkijat: Renvall 1985 inventointi

Koordinaatit: N 6816472 E 312833 Z alin 85,00.

Punainen alue: Ehdotus muinaisjäännösalueeksi.

Keltaiset pisteet: röykkiöt.

Röykkiö 1 (N 6816455 E 312846): 2,7 x 0,8 m, korkeus 0,20 m

Röykkiö 2 (N 6816458 E 312845): 4,2 x 1,1 m, korkeus 0,35 m

Röykkiö 3 (N 6816463 E 312835): 3,2 x 6,5 m, korkeus 0,25 m

Röykkiö 4 (N 6816472 E 312833): 4,1 x 2,3 m, korkeus 0,25 m

Renvall (1985:33): Niemen kärki kasvaa mäntyä ja katajaa ja sen korkeimmalla kohdalla on lapinrauniotyyppinen röykkiö tai kaksi röykkiötä. Kiveystä on kalliolla SE-NW-suuntaisesti noin 25 metrin matkalla 1. kiveys **[ilmeisesti sama kuin 2020 tutkimuksen röykkiöt 2,3 ja 4]** kattaa koko kallion huipun. Osa kiveyksestä on vierinyt myös alas rinnettä. Vaikuttaa siltä, että kiveyksen halki kulkisi jonkinlainen polku kohti niemenkärkeä. Kyseessä saattaa olla myös kaksi pienempää kiveystä ja niiden välinen matalampi kiveys.

Alueesta piirrettiin oheinen karttaluonnos [...]. Kartassa havaitaan alueen kaakkoispäässä selvä kolmen isomman kiven rajoittama noin 4 x 9 m kokoinen kiveys **[todennäköisesti sama kuin 2020 tutkimuksen röykkiö 2]**. Vastaavasti selvästi erillinen röykkiö on alueen kakkois päässä **[tarkoittanee pohjoispäässä, ilmeisesti sama kuin 2020 tutkimuksen röykkiö 4]**. Sen koko on noin 4 x 4,5 m. Näiden kahden kiveyksen välimatka on noin 10 metriä. Kiviä on tällä kohdalla vain yksi kerros. Tämän matalan kiveyksen läpi kulkee niemen pituussuuntaisesti noin metrin levyinen lähes kivetön alue, ”polku”

Urhatunniemen lapinrauniot vastaavat kooltaan ja muodoltaan niitä kolmea lapinrauniota, jotka hävitettiin Urhatunsaaresta.

Koskinen 2020: Neljä matalaa röykkiötä sijaitsee jyrkän kallion laella, jonka puusto on harvaa. Paikalla kasvaa mäntyjä ja koivuja. Röykkiöt 1 ja 2 ovat pitkänomaisia. Röykkiöt 3 ja 4 ovat muodoltaan epämääräisempiä. Kaikki röykkiöt muodostuvat särmikkäistä ja halkaisijaltaan noin 15-50 cm kivistä. Röykkiöiden lomasta kulkee polku, ja vaikuttaa, että kiviä on nosteltu pois sen tieltä.

Renvallin kohdekuvauksen ja -kartan mukaan paikalla sijaitsee 1-3 röykkiötä, kun omien havaintojeni mukaan niitä on neljä. Dokumentoini röykkiö 1 puuttuu kokonaan Renvallin inventoinnin tiedoista. Röykkiön 1 kivet voivat olla Renvallin inventoinnin jälkeen polun tieltä nosteltuja, tai ne on jostain muusta syystä jääneet havaitsematta. Muut maastossa havaitsemani röykkiöt ovat samat kuin Renvallin inventoinnissa, mutta röykkiöt 2 ja 3 poikkesivat selvästi muodoltaan Renvallin kuvailemista ja karttaan piirtämistä latomuksista. Näkemyserot johtunevat pääosin tulkin- taeroista, eli siitä, mitkä kaikki kivet luetaan mukaan rakenteeseen. Todennäköisesti lapinraunioiden kivet ovat olleet paikalla luonnonkivinä jo ennen latomista.

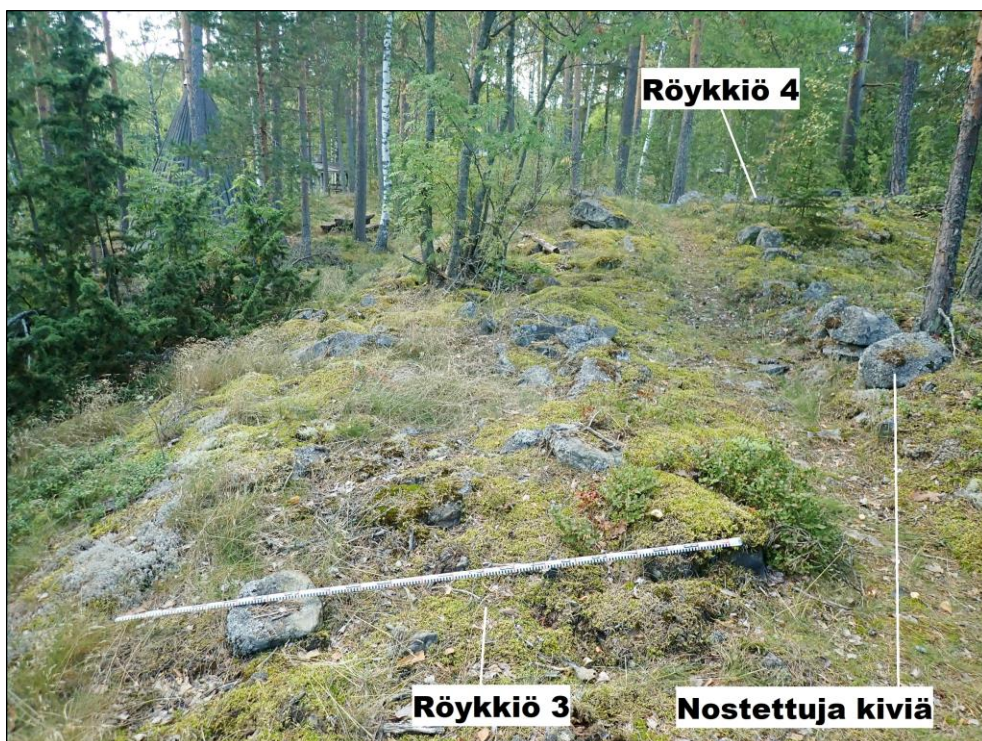
Kuvissa mitta: 2 m

Röykkiö 1 länteen kuvattuna.

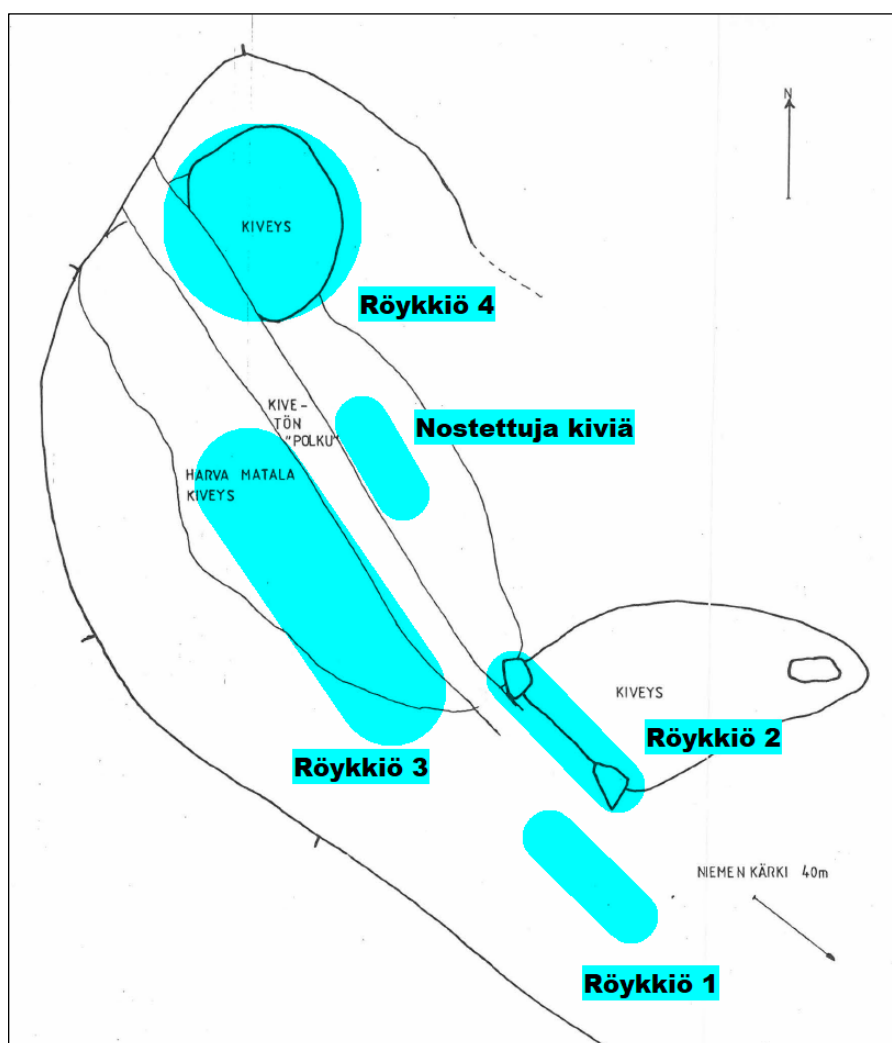
Röykkiö 2, polun vasemmalla puolella, kaakkoon kuvattuna. Taka-alalla röykkiö 1.

Röykkiö 3 pohjoiseen kuvattuna. Polun oikealla puolella olevat kivet vaikuttivat polulta nostetuilta. Taka-alalla röykkiö 4.

Röykkiö 4 etelään kuvattuna.

Tämän tutkimuksen havainnot sinisellä, Renvallin 1985 inventoinnin kohdekartan päälle piirrettyinä, ilman mittakaavaa. Erot saattavat johtua tulkintaeroista, peittävän kasvuston muutoksesta tai siitä, että kiviä on siirrelty Renvallin inventoinnin jälkeen.